

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје
University "Ss. Cyril and Methodius" - Skopje
Педагошки факултет „Гоце Делчев“ - Штип
Pedagogical Faculty "Gotse Delchev" - Shtip

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ANNUAL MISCELLANEOUS
COLLECTION

Штип - Shtip
2003/2004

**Годишен зборник на Педагошкиот факултет
„Гоце Делчев“ - Штип**

Издавач:

Педагошки факултет „Гоце Делчев“ - Штип

За издавачот:

Д-р Блаже Китанов, декан

Редакциски одбор:

Д-р Блаже Китанов (главен и одговорен уредник),
Д-р Емилија Петрова Ѓорѓева (секретар)
Д-р Кирил Цацков, Д-р Стеван Алексоски,
Д-р Владимир Михајловски, Д-р Снежана Мирасчиева,
М-р Снежана Кирова .

Јазична редакција:

Д-р Блаже Китанов

Компјутерска обработка:

јереј Николче Ѓорѓев

Адреса: Педагошки факултет „Гоце Делчев“, Штип,
Република Македонија
Address: Pedagogical Faculty "Gotse Delchev", Shtip,
The Republic of Macedonia

СОЦИОЛОШКО-КУЛТУРНИТЕ ТЕОРИИ - ЕДЕН ОД ОСНОВНИТЕ ТЕОРИСКИ ПОСТУЛАТИ НА НАСТАВНАТА КОМУНИКАЦИЈА

Abstract: This paper deals with the question of the theoretical foundation of interpersonal communication. Communication in teaching is a social category and is the reflection of the culture of a specific social formation. Secondly, communication is at the same time a process of socialization and individualization. In organizational sense, communication is established as a system which can be self-organized, a system in which the connection of its parts is mutually dependent and interactive. Likewise, communication puts reflectivity into effect through content, and this reflectivity directs the behaviour of its constituent parts, i. e. the behaviour of the teacher and the student which entirely determines the success of the process of communication.

Key words: socially-cultural theories, interpersonal communication in teaching.

Проблемот на интерперсонална комуникација во наставата е повеќеслоен, хоризонтално и вертикално сложен, па сосема е сигурно дека другите науки и научни дисциплини навлегуваат во доменот на наставната комуникација. Во текстот што следи вниманието го насочуваме кон социолошко-културните теории на комуникацијата што е еден обид во поставувањето на теориски постулати на процесот на комуникација меѓу наставникот и ученикот во наставата.

Од социолошките проблеми на комуникацијата ќе се задржиме на учењето на Loet Leydesdorff .

Loet Leydesdorff (2001)⁶ ја развива социолошката теорија на комуникацијата заснована на размислувањето на Luhmann и неговиот предлог за социолошките системи како самоорганизирачки и теоријата на Habermas за комуникациската акција.

Теоријата на социолошките системи на N.Luhmann⁷ е значајна како обид за поврзување со теоријата на акција. Според

⁶ <http://www.upublish.com/books/leydesdorff.htm>

⁷ <http://users.fmg.uva.nl.htm>

учењето на N.Luhmann, анализата на социјалната структура нема да поаѓа од акцијата туку од врските меѓу акциите. Неговата теорија се споредува со симболичкиот интеракционизам на дефинирање на хуманистичките акции во фазите на нивното интеракциско значење како степен на мрежа. Во таа смисла, кога акцијата е атрибутивна за комуникацијата на степен на мрежа, забележал N.Luhmann, системот на податоци претпоставува постоење на сопствена динамика. Динамиките на врските се присвојување на „само“ организирање на улогите, својствени на актерите. Од своја страна, актерите се грижат за мрежата и нејзините линкови (алки) кои се простираат на архитектурата со што се развива дополнителен комплекс во фазите на нивните повторни интеракции. Архитектурата на врските може да биде значајна како структура вклучувајќи ја очекуваната информација за идниот развој за мрежата.⁸ Метафората „самоорганизација“ овозможува N.Luhmann да ги поврзи неговите теоретски поставки со новата биолошка теорија за авторамнотежа. Оваа теорија, иако има своја основа во невропсихологијата, истакнува дека, операцијата на мозокот не може да се разбере со употреба на input/output моделите. Нервната мрежа го обработува инпутот како вознемиреност што допушта разликување меѓу сигналот и вревата. Секогаш вознемиреноста на овој поинаков „пластичен“ медиум е повторлива, со што се појавува структурата. Со други зборови, повторувањето на вревата и самосоздадената рефлексивност ја дава на медиумот на комуницирање.

Од тука, комуникацијата ја дефинира експлицитно, како унија на информација, порака и разбирање. Ако се из земе информацијата и нејзиното примање како одвоен комплекс, концептот на „значењето“ може да се конституира од неговата идеја за социјален систем. Разбирањето, според N. Luhmann, е неизбежно и рефлексивно.

Од неговите определби може да се заклучи дека, социјалниот систем егзистира исклучиво на рефлексивниот степен кој е во услови на очекување. Ваквата дефинициска определба на социјалните системи ја дава специфичен тон на Лухмановата теорија, особено, во делот во кој таа се фокусира исклучиво на хуманистичките интеракции како настани. Самото суштествување, го дефинира надвор од доменот на социологијата, како друг систем на референци. Затоа, Luhmann, општеството не го смета за жив систем, туку како мрежа на интеракции кои го вршат нивниот респектирачки животен циклус додека се живи.

⁸ <http://users.fmg.uva.nl/lleydesdorff/montreal.htm>

Ова тврдење го покренува учењето на Habermas, од кое ја развил сопствената теорија на комуникацијата нарекувајќи ја теорија на акција. Развивајќи ја теоријата на акција, Habermas нагласува дека, само меѓучовечките интеракции можат да се предвидат со значење. Значењето се раѓа како консеквенца на комуникацијата поради повторувањето на селекцијата. Имено, објаснува тој, индивидуата и нејзиниот живот го напуштаат социјалниот систем. Вака направен субјект на психологијата, само како човечко тело, може да биде предмет на биологијата. Оваа изолација на индивидуалниот идентитет е центар на учењето на Habermas, што го поткрепува со примерот на Робинзон Крусо. Во таа смисла го предлага јазикот како медиум на комуникацијата. Медиумската функција на јазикот дозволува специфична и систематска поврзаност со хуманистичката индивидуализација и интер-хуманистичка социјализација. Во таа насока, едноставниот јазик е тој кој обезбедува доволна комплексност за одржување на тие функции. Всушност, намерите на авторот се да ја насочи целта на главното решение што го нуди во конструкцијата на теоријата и да укаже на неговото препишано присвојување на јазикот: „што товар е присвоеното од теоријата што што ја разделува лингвистичката структура, што ги сокрива двете, физички и социјални димензии во два различни система“. Како и да е, Habermas не успеал да објасни, зошто јазикот може да се грижи за овие интегративни функции и да даде јасен одговор на проблемот кој го покренал. Habermas (1987)⁹ докажа дека, од една страна „најсубјективните лингвистички структури го вплетуваат социјалното и индивидуалното исто така компактно со останатото“, а од друга страна, преземањето на „интерсубјективноста“ може да биде толку едноставно како прашањето: како да се посредува оваа интерсубјективност? Одговорот на Habermas гласи „Јазикот претпоставува комплексност во внатрешната структура што ни дозволува да комуницираме и да ги регулираме нашите комуникации, обете на степен на социјален систем и како индивидуи“.

Отворените прашања на Habermas и Luhmann се основа за појава и развој на социолошката теорија на Loet Leydesdorff (2001)¹⁰. Во основата на неговото учење е самоорганизирањето на знаењето

⁹ Jürgen Habermas, (1987) Excursus on Luhmann's Appropriation of the Philosophy of the Subject through Systems Theory, pp. 368-385 in: *The Philosophical Discourse of Modernity: Twelve Lectures*, MIT Press, Cambridge, MA. From <http://users.fmg.uva.nl/leydesdorff/montreal.htm>

¹⁰ <http://www.upublish.com/books/leydesdorff.htm>

што е база на општеството. Мрежата на комуникација се развива во услови на рефлексивни промени. Кодификацијата на овие рефлексии во јазикот што е на степен на општеството, може да се сметаат систем за оперирање на самото општество. Под општествено специфични услови, дискурзивните реконструкции можат да претпостават изградба на систем под рефлексивна, со зголемено интензивно значење.

Изобилието на теориските социолошки мисли и нивната анализа, авторот го употребува како база за научно толкување на комуникацијата во смисла на самоорганизирачка општествена мрежа. Мрежата се развива и егзистира со помош на рефлексивноста од една страна и со помош на комуникациските акти создавајќи пораки и значења, од друга страна. Претставувањето на динамичното ширење во структурните модели, му допушта на авторот, анализата на комуникациската мрежа (мрежата може да се постави како информациски систем) да ја доведе до историски и експликативни перспективи. Ваквото толкување на комуникацијата, Leydesdorff¹¹ го поткрепува со следниве примери на апликација на неговата теорија како:

- историска анализа на конструкцијата на комплексниот систем на тројната врска универзитет - индустрија - влада ;

- погледи во потенцијалите и предностите на теориите од втор ред (теоријата на социјални системи и социолошките теории на комуникација) за проучување на комплексните системи во комплексни средини.

Теориското учење на Leydesdorff, е обид на авторот да одговори на прашањата кои ги отворија Habermas и Luhmann. Примерите, погоре наведени, се одговор на прашањето на Luhmann. Што се однесува до прашањето на Habermas, за медијаторската функција на јазикот во интерсубјективитетот, според Leydesdorff, „природниот“ јазик ја обезбедува врската меѓу природата и културата, додека културната комуникација е вкоренета во општествениот живот, животот во комуната. Општиот, јавниот „common“ јазик се смета за интеграциски оператор на социјалните системи.

Овде, исто така ќе се задржиме на учењето на James Carey.

James Carey (1989)¹² ја развива културната теорија на комуникацијата. Според Carey, комуникацијата може да се

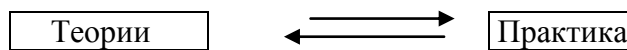
¹¹ <http://informationr.net/ir/reviews/revs055.html>

¹² <http://www.colorado.edu/communication/meta-discourses/Theory/carey.htm>

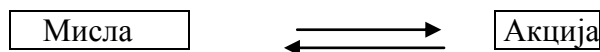
идентификува со културата. Индивидуата е продукт на општеството, а секое општество има јасно одредена култура. Често пати социјалните акции имаат неодредени ефекти поради природата на општествениот поредок. Оттука и дискутабилноста на прашањата за дејствувањето на индивидуата и нејзината одговорност, апсолутниот идентитет на сопствената личност..

Поаѓајќи од изложените факти, Carey , комуникацијата ја определува како рефлексивен и симболичен процес. Комуникацијата е процес на рефлексивност, затоа што одразите кои се враќаат самите се менуваат. На пример, рефлексивноста е главна причина за менување на сопственото искуство и е одраз во огледало. Авторот разликува социјална и индивидуална рефлексивност. Од аспект на општеството и како негова перспектива, станува збор за меѓусебната поврзаност на теоријата и практиката, а од аспект на индивидуалниот одраз и неговата перспектива,, говори за меѓусебната поврзаност на акцијата и мислата. Двата аспекта на рефлексивноста на сликите кои следуваат:

Сл.1 Како перспектива на општеството



Сл.2 Како перспектива на индивидуата



Комуникацијата е и симболички процес при што реалноста е произведена, задржана, обновена и трансформирана. Говорејќи од тој аспект, Carey , разработил неколку форми. Лингвистички или невербални како усни, визуелни, музички, кинестетички. Во таа смисла, комуникацијата како симболички процес, тежнее кон две различни карактеристики:

- преместување: може да презентира нешто што не може физички да се претстави;

- продуктивно: може да произведе бесконечен број на презентации употребувајќи конечен број на симболички елементи.

Со опишувањето на карактеристиките на комуникацијата, Carey одговорил на прашањето *Како комуникацијата произведува реалност?* Развивајќи ја својата теорија, авторот понудил два модела на комуникација: модел на трансмисија и модел на ритуал. Во

првиот модел, моделот на трансмисија, базична метафора е транспортацијата а партиципиентите имаат улоги на испраќач и примач. Улогата на значењето - испраќање и примање. Мерка за успехот е “примачот прима” како резултат на внимателност при трансмисијата. Базичната функција на овој модел е влијание преку просторот. Вториот модел е модел на ритуал со базична метафора - церемонија. Улогата на партиципиентите е партиципирачка а улогата на значењето - креирање. Активното учество, објаснување и чувството на заедништво е мерка за успехот. Моделот на ритуал, за базична функција го има заедничкото време.

На крај ја почувствувавме потребата да ја искажеме нашата согласност со тврдењето на Carey, дека *„Ние ја разбираме комуникацијата исто толку колку што сме способни да изградиме модели на презентација на овој процес. Но, нашите модели на комуникација, како сите модели, имаат двоен аспект: аспект „на“ и аспект „за“.* Во едната форма на комуникација, моделите ни говорат *што е процес, во втората форма тие го произведуваат однесувањето што ние го орисуваме“.*

Тоа беше основната причина поради која се определивме за оваа теорија.

* * * *

Анализата на учењата на Habermas , Luhmann, Leydesdorff и Carey, говори за присуството на одредени прашања, блиски до проблемот на комуникацијата меѓу наставникот и ученикот во наставата. Сите тие, комуникацијата ја определуваат како општествена категорија и процес кој тече во заедница на луѓе како одраз на културата на одредена општествена формација. Во тој контекст, наставата како општествено условена категорија се организира и реализира во заедница на наставници и ученици. Тоа значи дека комуникацијата во наставата е процес кој тече во одделенска заедница меѓу наставникот и ученикот и меѓу самите ученици.

Второ, комуникацијата е процес на истовремена социјализација и индивидуализација. Само во комуникацијата со други луѓе, индивидуата се хуманизира, социјализира со медијаторот - јазикот со што индивидуата се интегрира во системот на општествениот живот. Истовремено, во комуникациската акција со други луѓе, комуникацијата се рефлектира врз индивидуата во

формирањето и менувањето на нејзините ставови, искуства, мислења, однесување, способности и интереси.

Трето, во организациска смисла, комуникацијата е поставена како систем кој може да се самоорганизира, систем во кој врската меѓу неговите делови е меѓусебно зависна и интерактивна. Содржински ефектуира рефлексивност, односно одразувачки елементи кои го насочуваат однесувањето на составните делови на системот и поттикнува на акција. Јасно се определени формите и функциите, улогата на партиципиентите и критериумите за успех во комуникацијата.

Од тука, комуникацијата во наставата е систем во кој врската меѓу наставникот и ученикот како делови од тој систем е интерактивна. Содржината на комуникацијата во наставата, низ наставните содржини, ефектуира одразувачки елементи, односно промени кај ученикот од когнитивен и афективен аспект. Од улогата на партиципиентот -наставник како испраќач и на партиципиентот - ученик како примач, зависи моделот на комуникацискиот чин. Од тоа колку и како примачот односно ученикот ја примил информацијата, како го насочува своето однесување и колку е поттикнат на активност, како „ перспектива на индивидуата изразена во поврзаноста и единството на акцијата и мислата“, е определен успехот на комуникацискиот процес.

Овие сознанија доволно говорат дека сложениот феномен на комуникацијата во наставата, разгранува корен кој со еден свој дел навлегува во основите на социолошко-културните теории.

Литература:

<http://www.upublish.com/books/leydesdorff.htm>

<http://users.fmg.uva.nl.htm>

<http://users.fmg.uva.nl/lleydesdorff/montreal.htm>

Jürgen Habermas,(1987)Excursus on Luhmann's Appropriation of the Philosophy of the Subject through Systems Theory,pp.368-385 in :The Philosophical Discourse of Modernity:Twelve Lectures,MIT Press,Cambridge,MA. From <http://users.fmg.uva.nl/lleydesdorff/montreal.htm>

<http://informationr.net/ir/reviews/revs055.html>

<http://www.colorado.edu/communication/metadiscourses/Theory/carey.htm>